

**สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน
ของชุมชนในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร**
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE AND THE PRACTICE OF EVERYDAY LIFE
COMMUNITY IN NONHOM SUB-DISTRICT AREA, MUANG DISTRICT,
SAKON NAKHON PROVINCE

18

วรวิทย์ อินทนนท์*

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ รัชชกุล**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ผ่านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการนำความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และเพื่อศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โดยศึกษาภาคสนามในพื้นที่เป้าหมาย คือ ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิตโพธิ์ยางคำ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน แนวคิดการศึกษาทางเลือก แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ และแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของเดอ เซร์ตี (Du Certeau) มาใช้ในการวิเคราะห์หรืออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว มีข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ ประการแรก องค์ความรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน มาจากประสบการณ์การทำงานกับชุมชน และได้นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ตามรายวิชาต่างๆ จากองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนได้นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ตั้งอยู่ตามชุมชนท้องถิ่นต่างๆ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเอาชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้ เน้นที่การปฏิบัติ แล้วให้ผู้เรียนประมวลประสบการณ์ของตนเองมาบูรณาการเข้ากับความรู้จากแหล่งต่างๆ ทั้งจากเอกสาร จากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการความรู้ (KM) การทำโครงการ การวิจัยและพัฒนา การบูรณาการการเรียนรู้กับชีวิตจริง และการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และมีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน โดยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ซึ่งมีประเด็นที่นำไปสู่การต่อรองที่พบชัดเจน คือ การรวมกลุ่มของนักศึกษาเพื่อทำโครงการปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ นำมาซึ่งการเป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ สกลนคร และเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการเกษตร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อสุขภาพ สะอาด ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ขายได้ราคาสูงขึ้น เช่น การทำข้าวกล้อง ข้าวฮาง นำมาซึ่งการต่อรองกับกลุ่มผู้ประกอบการโรงสี และกลุ่มผู้ค้าปุ๋ยเคมี ทำให้ประชาชนในชุมชนมีทางเลือกให้กับตัวเองมากขึ้น สามารถที่จะกำหนดราคาและจำหน่ายสินค้าได้เอง

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

** คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

*** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ดังกล่าว ทำให้เกิดการสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตนักศึกษาหลายๆ คน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งแนวคิดและการปฏิบัติ กล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น มีศักดิ์ศรี รู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข และประการที่สองมิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จากข้อค้นพบจากการวิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นในการนำเสนอได้ 3 ด้าน คือ (1) การมีคุณค่าต่อท้องถิ่น สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือกเพื่อชุมชนเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำธุรกิจการศึกษา จัดการศึกษาที่เป็นทางเลือกให้แก่ประชาชน เปิดโอกาสสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะประชาชนวัยทำงานที่ประกอบอาชีพตามชุมชนท้องถิ่นที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจสังคม หลักสูตรของสถาบันเกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของผู้รู้ในท้องถิ่นต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสถาบันมองว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า โดยเฉพาะชุมชนที่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองแทนการพึ่งพาจากรัฐหรือคนอื่น (2) ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันที่เกิดขึ้นเพื่อสาธารณะประโยชน์ เพื่อส่วนรวมโดยเฉพาะการสร้างนักศึกษาให้มีจิตอาสา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และหลักสูตรของสถาบันเป็นหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่ทำให้คนในท้องถิ่นเรียนแล้วมองเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเอง ทำให้ค้นพบตนเองสามารถสร้างประโยชน์ เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จัดตั้งขึ้นมาจากชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งสถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นการเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกสำหรับคนในท้องถิ่นได้เรียน สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามในเชิงวิชาการหรือทางทฤษฎี จากการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนตามแนวคิดปฏิบัติการใช้ชีวิตประจำวันของเดอ แซร์โต ได้มีการค้นพบองค์ความรู้ใหม่เป็นเรื่องของการต่อรองของชุมชนที่ได้ใช้ต่อรองกับกลุ่มผู้ค้าปุ๋ยเคมี และกลุ่มผู้ประกอบการโรงสี และจากการศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนพบว่า การมีคุณค่าต่อท้องถิ่น ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นผลต่อมิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ABSTRACT

This research was qualitative. It focused on studying the knowledge gained from the learning community through the learning process and to take knowledge of the learning institute for everyone to practice in their daily lives and to study suggestions of policy for development of community and the learning institute for everyone. By studying field note in the focused area as the center network of community into University for life, Pongyankum sub-district Nonkom, Sakon Nakhon Province. In this research by using knowledge and learning process of learning institute for everyone, the concept of alternative education, the policy implementation and the performance in daily life of Du Certeau to analyze and discuss the phenomenon. The findings of this research as follows: the knowledge of learning institute for everyone from the experience of working with community and to take a synthesis knowledge based on courses. From these knowledge the learning institute for everyone takes learning process through the center network of University for life which network is located in communities. The learning based on the learner's life and local community in learning by emphasis a practice and the learners compile the experience by themselves and integrate with knowledge from sources as documents, local knower and exchange a learning between them. In addition to there are learning by knowledge management (KM), projects, research and development, integration learning with real life and a

study in learning resources for applying to practice in daily life. By narrative the experience from the learning institute for everyone with stories which has issues to negotiations as groups of students to cultivate a rice project using organic fertilizers to bring them in network organic members Sakon Nakhon Province and Northeast to give knowledge to members with organic farming. Do not use chemical fertilizers and chemicals in agricultures and a agricultural product development for healthy, clean, safety and high nutritional value and sold a higher prices such as brown rice, hang rice to entail negotiating with mill entrepreneurs and fertilizer dealers to make people having choices for themselves in community to set prices and sell. From learning to make a creating new meaning to life of students, changing the idea and practice and to make them to courage, more assertive, honorable, self-esteem and happily living in community. The second suggestion found that could be summarized three points (1) to have value for local. The learning institute for everyone was the alternative higher educational institute for community, public organization not purpose for educational business and alternative education for people and opening educational equality opportunities, especially working people who worked and lacked educational opportunities, economic and social. Curriculum of institute from knowledgeable people who had success which institute had value especially becoming self-reliant without the state or the other one (2) The profitability for public. The learning institute for everyone was institute for public especially making them to be service mind, to have a sake public rather than personal gain and institute's curriculum concerning with local community, local value and making their own discoveries and role model for communities (3) Community's participation in education; education of the learning institute for everyone established from local community, resources, scholars and opening for local people to learn and real needs of local people.

However, in academic or theoretical from analysis data of community with Du Certeau's idea in daily life to have a new body of knowledge for negotiation of community to chemical traders and mill operators and to study the public dimension of the learning institute for everyone found that a local value, profitability for public and community's participation was the effect to the public dimension of the learning institute for everyone.

ภูมิหลัง

ท่ามกลางภาวะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในปัจจุบัน ได้เกิดสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ความหวังในระบบการศึกษาแบบใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ตั้งอยู่ที่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของจังหวัดสมุทรสงคราม เปิดสอนในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท เริ่มต้นดำเนินการจากการที่มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) ได้พัฒนาหลักสูตรสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้ชื่อ "โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต" และเปิดจัดการเรียนการสอนร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง จนกระทั่งเป็นที่มาของการจัดตั้งขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2553 โดยมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันการเรียนรู้ทางเลือกใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง แทนการเน้นผู้สอนและตำรา แบบการเรียนในกระแสหลัก ซึ่งจะช่วยยกระดับ เปลี่ยนแปลง และสร้างความหวังจากความลึ้นหวังกับระบบการศึกษาแบบเดิมๆ ให้เข้ากับบริบทและความต้องการของสังคมไทยได้อย่างแท้จริง (เสรี พงศ์พิศ, 2554) สถาบันจัดการศึกษาแบบเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ยึดเอาปัญหาและความต้องการในชีวิตและชุมชนของผู้เรียนเป็นตัวกำหนดการเรียนการสอน แทนการท่องจำตำรา สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยผสมผสานหรือบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้แบบสากล เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ตามหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยหลักสูตรนี้เป็นทางเลือกใหม่ให้ผู้เรียนในชุมชน มีที่มาแตกต่างจากวิชาการทั่วไปในระบบ การศึกษากระแสหลัก โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์มาจากประสบการณ์ตรงของชุมชน ซึ่งไม่มีการสอนในสถาบันอุดมศึกษา อื่นๆ อาทิ วิชาการวางแผนเป้าหมายและวางแผนชีวิต วิชาแผนแม่บทชุมชน วิชาเครือข่ายชุมชน เป็นต้น อีกทั้งยังมีความแตกต่าง ในปรัชญา กระบวนการจัดการ และเป้าหมายของการเรียนรู้ ที่เน้นปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เน้นความเข้าใจมากกว่าความจำ เน้นสร้างความรู้มากกว่าเสพความรู้เฉพาะในตำรา (เสรี พงศ์พิศ, 2554) ประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชน (ศรป.) ทั่วประเทศ จำนวน 29 ศูนย์ ซึ่งมีสถานภาพเป็นองค์กรร่วมของความร่วมมือแบบภาคีระหว่างท้องถิ่นกับสถาบันการเรียนรู้เพื่อ ปวงชน

สถาบันนี้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 มาตรา 29 ที่เขียนไว้ว่า “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการ จัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่าง ชุมชน” และมาตรา 41 เขียนไว้ว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตาม ความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น” (สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, 2555)

ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้นตลอดเวลานั้น การที่จะเข้าใจความเคลื่อนไหว ต้องอาศัยวิธีคิดที่ สำคัญอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งได้รับอิทธิพลบางส่วนจากแนวความคิดหลังสมัยใหม่ นั่นคือความคิดเรื่องของการปฏิบัติการใช้ชีวิตประจำวัน (everyday-life practices) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันตามแนวคิดของ เดอ เซร์ตี (Du Certeau) ซึ่งนับแรกตามแนวคิดในทฤษฎีหลังสมัยใหม่ ปฏิบัติการมีความหมายคล้ายกับการเล่าเรื่อง ซึ่งแสดงถึงหลักการคิด แนวคิด คุณค่า และอุดมการณ์ต่างๆ ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ปฏิบัติการยังแฝงนัยของการต่อรองเพื่อให้ยอมรับในความแตกต่าง และเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อคนหลายกลุ่มเข้ามาปฏิบัติการต่อรองกัน จะช่วยให้ เข้าใจว่าชุมชนที่ศึกษายกเอาความคิดอะไรบ้างเข้ามาใช้ในการต่อรอง นอกจากนั้นปฏิบัติการยังนัยที่กว้างขวางออกไปอีก มากมาย ซึ่งรวมถึงการทำทนาย การโต้แย้ง การช่วงชิง และการผลิตความหมายใหม่ๆ รวมถึงเป็นเครื่องมือเกี่ยวกับ กระบวนการสร้างความรู้ในการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีนิยม ที่สื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่อง เป็นวิธีการสร้างความรู้เกี่ยวกับ เรื่องราวของชีวิตประจำวัน เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปในสังคมร่วมสมัย และสร้างกระบวนการผลิตความรู้ที่ต่อเนื่องมิติทาง การเมืองที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน คือ การเปิดโอกาสให้ชีวิตประจำวันได้แสดงศักยภาพที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย ตัวเอง (De Certeau, Michel, 1984)

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนพบข้อสังเกตที่เป็นประเด็นในการศึกษาตามแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ของชุมชนเกี่ยวกับ การต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้กำหนดกับผู้ใช้ การทำทนาย การโต้แย้ง การช่วงชิง การผลิต ความหมายใหม่ สรุปได้ดังนี้ (1) องค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากทางสถาบัน ยังไม่สามารถนำไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือชุมชนได้อย่างเต็มที่เนื่องจากผู้เรียนในแต่ละชุมชนยังมีจำนวนน้อย พลังในการขับเคลื่อนชุมชนยัง ไม่เพียงพอหรือบางชุมชนยังขาดผู้นำที่มีความเข้าใจ (3) มีนักศึกษาบางคนไม่มั่นใจในสถานภาพของสถาบันการเรียนรู้เพื่อ ปวงชน เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาเอกชน เกรงว่าจะมีปัญหาเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประเด็นนี้จะมีผลต่อการทำทนายสำหรับผู้ที่จะเข้ามาศึกษาที่สถาบันแห่งนี้พอสมควร

ในการวิจัยครั้งนี้พื้นที่เป้าหมายที่ใช้เป็นสนามของการวิจัย คือ ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต โพนยางคำ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนสกลนคร

ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และเป็นศูนย์มีประชาชนในพื้นที่เข้ามาศึกษามากกว่าศูนย์อื่นๆ มีแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่เป็นเครือข่ายของศูนย์ที่หลากหลาย ทั้งนี้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่หลากหลายโดยมีอาชีพหลักคือการทำนา ส่วนอาชีพเสริมที่สำคัญคือ การเลี้ยงโคขุน ประชาชนโดยส่วนใหญ่มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง และมีพื้นที่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดสกลนครมากนัก คือ ระยะทาง 11 กิโลเมตร จึงเป็นชุมชนที่มีความเป็นชนบทแต่อยู่ใกล้เมือง ทำให้ชุมชนนี้มีมิติต่างๆ ในปฏิบัติการชีวิตประจำวันที่หลากหลาย มีความน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชุมชน ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อศึกษาว่าม้องค์ความรู้อะไรที่ชุมชนได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ผ่านการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างไร และชุมชนมีการนำความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันอย่างไร และมีมติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนเป็นอย่างไร

จุดมุ่งหมายของการ

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ผ่านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการนำความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Perspective) เป็นหลักโดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการศึกษารายกรณี มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือประชากรที่อาศัยอยู่และประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ รวมเป็นจำนวน 38 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 14 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต 1 คน คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต 2 คน อาจารย์ประจำศูนย์ 2 คน เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 1 คน ประชาชนชาวบ้าน 1 คน และนักศึกษาในพื้นที่ชุมชน 7 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิตโพยงคำ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับมติความเป็นสาธารณะของสถาบัน จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี (Case Study) โครงการปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์อะตอมมิตนาโน ในพื้นที่ตำบลโนนหอม จำนวน 11 คน

พื้นที่ที่ใช้เป็นสนาม ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิตโพยงคำ เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนสกลนคร ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ทำการศึกษาโดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์และเทปบันทึกเสียง

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยการลงภาคสนาม ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึงสิ้นสุดเดือนมีนาคม 2556

ประเด็นการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการนำความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชุมชน โดยใช้แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน (The Practice of Everyday Life) ของเดอ แซร์โต (Du Certeau) เป็นประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยการเล่าเรื่อง (narrativity) การต่อรอง การสร้างความหมายใหม่ และประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โดยใช้แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ประเด็นที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การมีคุณค่าต่อท้องถิ่น ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) คือการตีความ สร้างข้อสรุป ข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษารายกรณี

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. องค์ความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนกับปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชุมชน

องค์ความรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ได้มาจากการประกอบการดำเนินงานร่วมกับชุมชนโดยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากชุมชน ที่สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองพัฒนาจนพึ่งพาตนเองได้ในขั้นดี องค์ความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน ชนบทธรรมนิยมประเพณีในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในท้องถิ่น สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ได้นำองค์ความรู้เหล่านี้มาจัดระเบียบใหม่ โดยการสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นรายวิชาต่างๆ เพื่อสะดวกต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ วิชากระบวนการทัศน์พัฒนา การวางแผนเป้าหมายและแผนชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรรมยั่งยืน สุขภาพและวิถีชุมชน กองทุนและสวัสดิการชุมชน แผนแม่บทชุมชน เครือข่ายชุมชน เป็นรายวิชาที่เป็นส่วนหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถาบัน นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน มีความเป็นรูปธรรมในชุมชนอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการเกษตรถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียนซึ่งเป็นประชาชนโดยส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เช่น การปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ การเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลาในนาข้าว การปลูกเห็ดฟาง ส่วนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การจัดการกองทุนหมู่บ้าน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากโคขุน กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เป็นต้น

องค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ได้ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนได้รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าความเป็นมาของชุมชนของตนเอง ช่วยให้ชุมชนได้ค้นหาศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง มีอยู่ในชุมชน ซึ่งแต่ก่อนชุมชนเห็นว่าองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเป็นเรื่องปกติธรรมดาขององค์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนได้นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยนำไปสู่การปฏิบัติโดยศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งมีกระจายอยู่ตามชุมชนท้องถิ่นต่างๆ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นในการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้จะมีศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นเครือข่ายที่คอยให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร อาจารย์ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ จุดประสานงาน การบริการเอกสารตำราของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันจะเน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าหลักทางวิชาการ โดยการนำปัญหาและความต้องการของชีวิตและชุมชนของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เอาชุมชน

ท้องถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้แล้วให้ผู้เรียนประมวลประสบการณ์ของตนเองมาบูรณาการเข้ากับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากเอกสาร ตำรา จากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน อาจารย์ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ และ ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มบุคคลต่างๆ เหล่านี้ได้มีส่วนช่วยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีความเป็นรูปธรรมและสอดคล้อง กับชีวิตจริงโดยอาศัยประสบการณ์ตรงของแต่ละคน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนสร้าง กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนต่างๆ เป็นฐานในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มีการสนับสนุนทรัพยากร ต่างๆ จากชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การทำโครงการ การวิจัยและพัฒนาที่ สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักศึกษา การบูรณาการประสบการณ์กับความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในการเรียนรู้ด้วยวิธีการ ต่างๆ ของผู้เรียนจะแตกต่างกันที่การออกแบบของแต่ละคนโดยใช้หลักการเอาปัญหาและความต้องการในชีวิตและชุมชนของ ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง นักศึกษาที่มาเรียนที่สถาบันจะมีอยู่ 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนทำงาน กับกลุ่มเกษตรกร ด้วยการจัดกระบวนการ เรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้ช่วยให้นักศึกษามีการคิดที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถถ้อยแถลงความรู้ที่มีอยู่เดิมและความรู้ที่เพิ่มขึ้นใหม่ จากการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกรายวิชา มีการแบ่งสัดส่วนเวลาการเรียนรู้ โดย ร้อยละ 70 เรียนในชีวิตจริงที่บ้าน ที่ชุมชน ที่ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต และอีกร้อยละ 30 เรียนที่ศูนย์ การเรียนรู้เพื่อปวงชน ส่วนการประเมินผลการเรียนจะเน้นที่การปฏิบัติร้อยละ 70 มีแนวทางในการให้คะแนนจากการเข้ากลุ่ม เรียน การเขียนเรียงความจากสิ่งที่เรียนรู้ การทำโครงการ การศึกษาดูงาน การประเมินตนเองของนักศึกษา การประเมินโดย อาจารย์หรือผู้เกี่ยวข้องกับการทำโครงการ การอ่านหนังสือเสริมการเรียนรู้ และมีคะแนนสอบปลายภาคอีกร้อยละ 30 โดย การใช้ข้อสอบจากส่วนกลาง ส่วนการให้เกรดโดยทั่วไปใช้วิธีการอิงกลุ่ม ดังนั้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการ เรียนรู้เพื่อปวงชนซึ่งยึดหลักที่เอาปัญหาและความต้องการในชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้งโดยใช้หลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริง เป็นการสร้างผู้เรียนให้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้ได้ความรู้ที่เป็นรูปธรรมผนวกกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จึงเป็น วิธีการที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เนื่องจากเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียนใน ชีวิตประจำวันตามปกติ

การนำความรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน โดยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ที่ได้รับจากสถาบันโดยวิธีการต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น การปลูกเห็ด การเพาะพันธุ์ไม้ป่า การทำน้ำผลไม้ (หมากเม่า) การปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์อะตอมมิคนาโน จากการศึกษาดูงานทำให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีหลาย ประการ เช่น 1) ทำให้ได้รับองค์ความรู้โดยตรงและเป็นรูปธรรม 2) ทำให้ได้เรียนรู้การบริหารจัดการโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 3) ทำให้ได้แนวทางเพิ่มรายได้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม 4) ได้ตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนที่จะพัฒนาโครงการอื่นๆ ต่อไป นอกจาก การศึกษาดูงานแล้วนักศึกษายังต้องทำโครงการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์จาก เนื้อโคขุนโพนยางคำ กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชุมชนผ่านวิถี “การต่อรอง” ที่มีความเด่นชัดในเรื่องการต่อรองของชุมชน คือ กลุ่มนักศึกษาประชาชนที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ ซึ่ง สมาชิกได้สมัครเข้าร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์สกลนครและเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วย กลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวปลอดสารพิษและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อสุขภาพ เช่น การทำข้าวกล้อง ข้าวฮาง การปลูกข้าวโดยการไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ทำให้ กลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์มีกำลังในการต่อรองมากขึ้น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้นมีการต่อรองกับกลุ่มผู้ประกอบการโรงสี ซึ่ง แต่เดิมจะต้องจำหน่ายข้าวให้แก่โรงสีเท่านั้น และต่อรองกับกลุ่มผู้ค้าปุ๋ยเคมี นอกจากนี้จากประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้จากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ทำให้เกิดความหมายใหม่สำหรับชีวิตของนักศึกษา คือ นักศึกษาเห็นว่า สถาบันแห่งนี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ คือได้เรียนอย่างมีความสุขและสอดคล้องกับชีวิตของตน นอกจากนี้ยังเห็นว่า

“การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดกับผู้เรียนด้วยตนเอง” มากกว่า “การเป็นผู้สอนของอาจารย์ผู้สอน” เป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากสถาบันนี้ แต่ในขณะเดียวกันผู้สอนยังทำหน้าที่เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียน เนื่องจากมีหลักการที่ว่าไม่มีใครที่จะรู้เรื่องทุกอย่างและไม่มีใครที่ไม่รู้อะไรเลย จึงเป็นสาเหตุให้บรรยากาศการเรียนการสอนไม่เคร่งเครียดเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป นอกจากนี้ความรู้ที่เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ยิ่งมีการลงมือปฏิบัติจริงมากเท่าไร “ความรู้ที่แท้จริง” จะเกิดขึ้นกับบุคคลผู้นั้นมากตามไปด้วย โดยมีเป้าหมายที่จะให้ผู้เรียนได้ค้นพบตนเองและได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนั้น ผู้เรียนส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนบทและมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม จึงสามารถเลือกเส้นทางในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของตน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนจึงเป็นสถาบันที่ช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายใหม่สำหรับชีวิต ทำให้มองเห็นคุณค่าภายในตน ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนและภายในท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และที่สำคัญทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงชีวิตทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติ เปลี่ยนเป็นคนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น

2. มิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

จากการวิจัยภาคสนามเพื่อศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ได้ทำการศึกษาดำเนินการศึกษาด้านการมีคุณค่าต่อท้องถิ่น ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 การมีคุณค่าต่อท้องถิ่น

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือกเพื่อชุมชน เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำธุรกิจการศึกษา เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจัดการศึกษาที่เป็นทางเลือกให้แก่ประชาชน ที่เปิดโอกาสสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะประชาชนวัยทำงานที่ประกอบอาชีพตามชุมชนท้องถิ่นที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจสังคม ประชาชนเหล่านี้เมื่อเข้าเรียนแล้วโดยกระบวนการเรียนรู้ของสถาบัน จะพัฒนากระบวนการทัศน์ให้นักศึกษารู้จักสร้างงานหรือต่อยอดงานเดิมที่นักศึกษาทำงานอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ไม่เหมือนสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ที่เน้นการผลิตบัณฑิตเพื่อประกอบอาชีพเป็นพนักงานลูกจ้างของภาครัฐและเอกชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนเป็นสถาบันแห่งเดียวที่ได้รับอนุญาตจาก สกอ. ให้จัดการศึกษานอกที่ตั้งได้ โดยมีลักษณะพิเศษที่มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายจัดการเรียนรู้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นมีฐานะเป็นเจ้าของร่วม กรรมการบริหารศูนย์มาจากทุกภาคส่วนในท้องถิ่น มีความเป็นเอกเทศ ไม่ได้ขึ้นกับศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนโดยตรง แต่จะดำเนินการในลักษณะการประสานงาน สามารถออกแบบหลักสูตรเพิ่มเติมได้ โดยการอิงหลักสูตรของส่วนกลาง การออกแบบหลักสูตรโดยเอาบริบทชุมชนมาเพิ่มในหลักสูตร กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาเรียนแบ่งเป็น กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีหน้าที่การงานอยู่แล้วเข้ามาเรียนเพื่อพัฒนาแนวคิดให้กว้างขวางขึ้น กลุ่มที่สองเป็นประชาชนโดยทั่วไปที่ขาดโอกาสทางการศึกษาตามระบบปกติ กลุ่มนี้เรียนเพื่อพัฒนาตนเองทั้งแนวคิดและการปฏิบัติเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มนักรบการเมืองท้องถิ่นกลุ่มนี้เรียนเพื่อต้องการคุณวุฒิและพัฒนาองค์ความรู้ให้กว้างขวางขึ้น หลักสูตรของสถาบันเกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของบุคคลของผู้รู้ในท้องถิ่นต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จ ภูมิปัญญาต่างๆ เหล่านี้สถาบันมองว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าจากการที่ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองแทนการพึ่งพาจากภาครัฐหรือคนอื่น สมควรที่จะนำมาถ่ายทอดให้แก่สังคมเพราะเป็นสิ่งที่จริง และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมากที่สุด และวัตถุประสงค์อีกส่วนหนึ่งของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนคือ ต้องการให้คนที่ประสบความสำเร็จ ผู้รู้ในท้องถิ่น ได้รับปริญญาบัตรและมีการพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนากระบวนการทัศน์ของตนเอง สามารถต่อยอดเป็นที่ยอมรับในสังคม สถาบันจึงมีส่วนในการสร้างคนในท้องถิ่นให้มีคุณค่าเพื่อสร้างท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อไป

2.2 ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันที่เกิดขึ้นเพื่อสาธารณะประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยเฉพาะการสร้างนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีจิตอาสา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน วัตถุประสงค์และพวกพ้อง มีความเป็นธรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่น ส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน การแบ่งปันและบริการมากกว่าการสั่งสมและรอรับ มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาท้องถิ่น มุ่งสอนนักศึกษาได้รู้จักวิธีการพึ่งพาตนเองสามารถอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี สามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้สถาบันยังได้กำหนดปณิธานให้นักศึกษาได้ปฏิบัติ เช่น จะอาสาและร่วมมือกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จะร่วมกันสร้างความสามัคคีปรองดองในชุมชนและแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ได้อย่างน้อย 99 ต้นภายใน 3 ปี เพื่อลดการใช้พลังงานและร่วมมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

โดยหลักสูตรของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นค่อนข้างมาก การเรียนรู้ถูกออกแบบขึ้นผ่านการทำโครงการของนักศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นที่นักศึกษาอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ และการยึดเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหลัก แล้วเอาบริบทของพื้นที่ชุมชนมาผนวกใส่ จึงทำให้การเรียนรู้ของนักศึกษาไม่แตกต่างจากชีวิตประจำวัน เป็นหลักสูตรที่ทำให้คนในท้องถิ่นเรียนแล้วมองเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเอง ได้ค้นพบตัวเองและสามารถสร้างประโยชน์เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันที่ว่า นักศึกษาเรียนแล้วชีวิตดีขึ้นตั้งแต่ขณะที่เรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ 1) ประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน เรียนแล้วชีวิตดีขึ้น รู้จักใช้ปัญญาใช้สมองคิดสิ่งต่างๆ ดีขึ้น มีกระบวนการทัศนวิสัยกว้างขวางขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ เรียนแล้วไม่ตกงาน สามารถสร้างอาชีพที่บ้าน ที่ชุมชนของตนเองได้ 2) ประโยชน์ต่อครอบครัวดีขึ้น เรียนแล้วให้คิดสร้างอาชีพ สร้างงาน ให้มีชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้ ทำให้ชีวิตครอบครัว ดีขึ้นมีความสุขมากขึ้น 3) ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะนักศึกษาที่มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เรียนสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สามารถนำความรู้ไปทำเป็นโครงการแผนพัฒนาชุมชนที่เป็นความต้องการของคนในท้องถิ่น จึงเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไปด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมทางชุมชนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จัดตั้งขึ้นมาจากชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและมีเครือข่ายที่เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการริเริ่มของท้องถิ่นของ อบต. และเครือข่ายของประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นและร้องขอให้สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนไปจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่นทั้งด้านแหล่งเรียนรู้และผู้รู้ในท้องถิ่น การเรียนรู้แต่ละอย่างจะลงพื้นที่ชุมชน และในบริบทของชุมชนว่ามีอะไร มีการเชื่อมต่อกับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ความรู้ในเรื่องที่นักศึกษาสนใจตามประสบการณ์ของนักศึกษาแต่ละคน การมีส่วนร่วมของชุมชน ยังเกิดจากการศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น การทอดผ้าอุย้อมคราม การทอเสื่อกก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวกล้อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากโคขุน การปลูกข้าวโดยใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในปัจจุบันสถาบันเริ่มเข้าไปมีบทบาทกับองค์กรชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ระดับจังหวัดมากขึ้น และพบว่าเนื้อหาที่เรียนส่วนมากจะมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน เน้นการพึ่งตนเอง ชุมชนจึงมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมด้านวิชาการด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดองค์ความรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ ความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐในบางพื้นที่ ยังไม่ได้รับความร่วมมือเต็มที่ เนื่องจากสถาบันถูกมองว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไม่ได้มองถึงปรัชญาของการจัดตั้งสถาบันในฐานะที่เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์มุ่งจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น

โดยสรุปมีข้อค้นพบจากการศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ประกอบด้วย การมีคุณค่าต่อท้องถิ่น ความเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งทางสถาบันต้องสร้างความเข้าใจ

กับประชาชนและองค์กรในท้องถิ่นให้มากขึ้น ในฐานะที่เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์มุ่งจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงจะทำให้มีมติความเป็นสาธารณะของสถาบันมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะในการนำผลของการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1.1 การวิจัยเพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่ชุมชนได้รับจากสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ผ่านการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษา กรณีศึกษาที่มีลักษณะของชุมชนหลากหลายมากขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ภูมิภาคและควรมีการใช้แนวคิดทฤษฎีปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนอื่นๆมาวิเคราะห์ด้วย เพื่อให้เห็นมุมมองที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

1.2 การวิจัยเพื่อศึกษามิติความเป็นสาธารณะของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาทางเลือกเพื่อชุมชน ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับมิติความเป็นสาธารณะด้านอื่นๆ ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษาความเป็นสาธารณะของสถาบัน และควรมีการศึกษาองค์กรหรือหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่ดำเนินการในลักษณะองค์กรสาธารณะประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น เพราะจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณะประโยชน์ ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินการนโยบายสาธารณะของภาครัฐให้ครอบคลุมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน

หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีลักษณะการดำเนินการคล้ายกับการจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ควรให้ความสำคัญและมีแนวทางการจัดการศึกษา ดังนี้

2.1 หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ จนเกิดนโยบายสาธารณะที่ครอบคลุม

2.2 สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป ควรให้ความสนใจและศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของสถาบันของตนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เก็ดถวา บุญปรการ. ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของผู้ค้ามุสลิมข้ามแดนปาตังเบซาร์ไทย-มาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ ป.ด.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.

งานแผนและงบประมาณ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนสกลนคร. แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2555. สกลนคร : ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชนสกลนคร, 2555.

จุมพล หนีพานิช. การวิเคราะห์นโยบาย : ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่4. นนทบุรี :

โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552.

เดลินิวส์. “สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ความหวังในระบบการศึกษาแบบใหม่” .

<http://www.moc.moe.go.th/ViewContent.aspx?ID=4156>. 1 กรกฎาคม, 2555.

ฝ่ายนโยบายและแผน. แผนปฏิบัติการองค์การบริหารส่วนตำบลโนนหอม ประจำปีงบประมาณ 2555. สกลนคร :

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนหอม, 2555.

วรเดช จันทรศร. ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. พิมพ์และปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค, 2551.

สถาบันเรียนรู้เพื่อปวงชน. คู่มือหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์.

สมุทรสงคราม: สถาบันเรียนรู้เพื่อปวงชน (มหาวิทยาลัยชีวิต), 2555.

สุธาริน คุณผล. “แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน” รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 28 ฉบับที่ 2. น. 113-146. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

สุรศักดิ์ นาอุดม. “แนวคิดและหลักการ การทำปุ๋ยจุลินทรีย์ อะตอมมีคินโน”.

<https://sites.google.com/site/khawxinthriysklnkr/linktokm/kar-tha-puy-culinthriy-xatxm-mikh-nano/khan-txn-kar-tha-puy-culinthriy-xatxm-mikh-nano-1>. วันที่ 10 พฤศจิกายน 2555.

เสนห์ จัยโต. “แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ”. ประมวลสาระชุดวิชานโยบายสาธารณะและการบริหารโครงการ หน่วยที่ 1-8. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552.

เสรี พงศ์พิศ. โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต : สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2554.

_____. โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต : สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2555.

เสรี พงศ์พิศ. “มหาวิทยาลัยชีวิต”. <http://www.phongphit.com/2013/index.php/2012-12-06-11-52-33/item/367>.

19 พฤษภาคม 2555.

เสรี พงศ์พิศ. “สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน”. <http://www.life.ac.th/mis/index.php/2011-07-31-03-24-22>. 20

กรกฎาคม 2554.

อัญชลิตา สุวรรณะชญ. “ปฏิบัติการของชีวิตประจำวัน”. <http://tpir53.blogspot.com/>. 23 มีนาคม 2555.

Rendall, Steven. (trans.).de Certeau, Michel. The Practice of Everyday Life. Berkeley, CA: University of California Press, 1984.

website: Dissertation on Abstract Online available at <http://www.jstor.org>. วันที่ 18 พฤศจิกายน 2556.

